

BAB I

BUBUKA

1.1 Kasang Tukang Masalah

Kabudayaan nya èta kabiasaan anu dipigawè ku hiji masarakat sarta diturunkeun ti generasi ka generasi. Ieu hal luyu jeung pamadegan anu ditètèlakeun ku Linton dina Simanjuntak (1999:120), yén kabudayaan téh nya èta sakabèh pangaweruh, sikep, jeung paripolah anu mangrupa kabiasaan nu dipibanda sarta diwariskeun ku anggota hiji masarakat anu tangtu.

Kabudayaan numutkeun E.B. Taylor dina Harsojo (1990:6) nya èta:

Keseluruhan yang kompleks, yang di dalamnya terkandung ilmu pengetahuan, kepercayaan, kesenian, moral, hukum, adat-istiadat, dan kemampuan yang lain serta kebiasaan yang di dapat oleh manusia sebagai anggota masyarakat.

Pamadegan di luhur nuduhkeun yèn kabudayaan mangrupa hiji kabiasaan masarakat anu ngawujud adat-istiadat anu kudu dipigawè sacara turun-tumurun. Èta kabudayaan nyoko kana èlmu pangaweruh.

Manusa boga kasadaran yèn dirina aya di tengah-tengah masarakatna jeung alamna, sarta ayana kakawasaan nu ngaraksa alam. Èta hubungan mibanda tujuan pikeun ngahontal kasalametan jeung kani'matan, ku ngaliwatan kasadaran ka dirina sorangan, ka masarakat sabudeureunana, ka alam, jeung kana kakawasaan nu ngaraksa kahirupan sakumna. Kasenian tradisional ogè mangrupa salah sahiji wujud kabudayaan anu patali jeung kapercayaan. Dina kapercayaan urang Sunda, atra pisan gumulungna antara animisme jeung dinamisme Hindu, Budha jeung Islam.

Urang Sunda minangka salah sahiji sèlèr bangsa di Indonesia geus ngahasilkeun rupa-rupa kabudayaan. Kabudayaan Sunda nya èta kabudayaan anu dipimilik ku masarakat Sunda, èta tèh hasil tina prosès adaptasi kana parobahan-parobahan alam anu tuluy-tumuluy dina waktu anu kacida lilana. Kabiasaan-kabiasaan anu napak kana konsep kepercayaan dina mangsa bihari, kiwari masih kènèh dipilampah, bakal katitèn dina kasenian tradisional. Kasenian tradisional

Dwi Komarasari, 2013

Kesenian Bring-Brung Di Kalurahan Ledeng Kacamatan Cidadap Kota Bandung Pikeun Bahan Pangajaran Maca Di SMA
Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

mangrupa wujud tina hubungan antara manusa jeung pribadina, masarakatna, alamna, ogé Pangéranna.

Rupa-rupa kasenian tradisional di Jawa Barat mibanda potensi seni nu kudu meunang perhatian, boh ti pihak pamarèntah boh ti lembaga-lembaga sèjènna. Ku sabab sakabèh kasenian nu aya di Nusantara tèh mangrupa hasil tina krèativitas bangsa Indonesia. Di antarana aya kasenian calung, celempungan, benjang, cianjuran, degung, réog, wayang, bring-brung jeung réa-réa deui.

Seni Bring-brung mekar di masarakat RW 04 Kalurahan Ledeng Kacamatan Cidadap Kota Bandung anu mayoritas agamana Islam, mawa simbol-simbol anu diwariskeun ku generasi saméméhna. Dina nepikeun èta simbol-simbol, kasenian bringbrung boga ma'na. Hal èta sarua jeung anu diungkapkeun ku Cliffort Geertz dina Pujileksono (2009:14)

Kebudayaan adalah suuatu yang dengannya kita memahami dan memberi makna pada hidup kita. Kebudayaan mengacu pada suatu pola makna-makna yang diwujudkan dalam simbol-simbol yang diturunlakukan secara historis, suatu sistem gagasan yang diwariskan yang diungkapkan dalam bentuk-bentuk simbol yang dengannya manusia menyampaikan, melestarikan, dan mengembangkan pengetahuan mereka mengenai sikap serta pendirian mereka terhadap kehidupan (Pujileksono, 2009 : 14).

Istilah Bring-brung anu digunakeun jadi ngaran jenis kasenian di lingkungan masarakat Ledeng mimitina nyoko kana sora waditra nu nimbulkeun sora jiga ‘bring’ jeung ‘brung’. Anu dimaksud waditrana nyaèta terebang jeung dog-dog. Jadi, Bring-brung nya èta seni hasil ngahijina dua jenis waditra antara terebang jeung dog-dog. Terebang mangrupa waditra anu ngagunakeun mèdia kulit jeung kai anu bentukna silinder anu diameterna 40-60 cm, panjangna antara 10-15 cm, sajenis rebana (Atik Soepandi, 1985-99), sedengkeun dog-dog nya èta waditra nu biasa ditakol tina kulit, biasana sok ditakol ngagunakeun alat bantu paranti nakol (Kubarsyah, 1998-77).

Kesenian Bring-brung dianggap ngabogaan kakuatan spiritual jeung mistis. Ku kituna biasana dilaksanakeun dina maulid Nabi, ngaruat, upacara sunatan budak, jatukrami jeung dina sukuran sarta hiburan.

Dina wangun pintonanana, kasenian Bring-brung, tina cara gerak, eusi jeung waditra anu digunakeun nambahannu nuansa ka-Islamanana. Dina pintonanna ogè sifatna variatif, nya èta ngagabungkeun seni vokal, musik, jeung tari. Saluyu jeung pamadegan Jakob Sumarjo ngeunaan *kategori seni pertunjukan* :

Bentuk seni Islami yang digolongkan kedalam seni pertunjukan terdiri dari seni vocal, musik, dan tari. Bentuk seni lain adalah seni drama atau teater (di dalamnya termasuk sastra), kaligrafi dan arsitektur Islam (Sumardjo, 2001:188).

Aya sababaraha kaunikian anu katingali dina kasenian Bring-brung nya èta para palaku atawa seniman Bring-brung didominasi ku lalaki. Dina kasenian ieu aya dalang anu mingpin tuluy ngahaleuangkeun syair-syair. Salian ti syair tina kitab *barzanji* aya ogè lagu-lagu tambahan anu sifatna hiburan nu biasa disebut lagu-lagu *jamjami* anu eusina mangrupa peupeujeuh, papahingan, jeung padoman hirup. Biasana lagu-laguna ditalar, loba pisan amanat-amanat anu aya dijerona. Baheulana dipaké pikeun nyiarkeun agama Islam.

Salian ti èta, ieu kasenian boga fungsi jadi sarana sosialisasi ajèn-ajèn budaya masarakat nu ngarojongna. Dina nyanghareupan kamekaran jaman anu sakitu tèrhna, karasa pisan ayana parobahan fungsi dasar dina ieu kasenian. Hal ieu teu lepas tina pangaruhmekarna sosial-budaya. Contona dina mangsa baheula mah kasenian ieu tèh miboga tujuan husus pikeun upacara, ayeuna mah lolobana ngan saukur dijadikeun hiburan. Kaayaan samodèl kieu, mangrupa salah sahiji pangaruh tina ngèsèrna kahirupan anu tradisional jadi kahirupan anu modern.

Kesenian Bring-brung di Kalurahan Ledeng Kacamatan Cidadap Kota Bandung terus ngalamanan parobahan-parobahan, luyu jeung perwujudan mèkanismeu kabudayaanana. Kamajuan jaman mawa pangaruh kana lunturna seni tradisional ku kamajemukan seni modern jeung pola pikir masarakat. Hal ieu mèrè tanda yén masarakatna teu konsistèn dina ngokolakeun ieu kasenian nepika nu asalna loba grup Bring-brung di Ledeng téh ayeuna mah ngan tinggal hiji. Ku kituna, lila kalilaan ieu kasenian téh bisa leungit ku lantaran masarakat kurang informasi ngeunaan ieu kasenian.

Sanajan aya upaya ti masarakat jeung ti pamarèntah ngeunaan kudu dimululèna budaya Sunda hususna di Jawa Barat, tapi dina kanyataanna, èta tarékah teu acan nyugemakeun jeung malah mah masarakat loba nu ninggalkeun kasenian tradisional.

Salah sahiji tarékah ngawanohkeun atawa ngamumulé kasenian téh bisa ngaliwatan matéri pangajaran di sakola. Lantaran siswa dianggap salaku generasi nu poténsial pikeun neruskeun kasenian Bring-brung. Komo deui dina ieu kasenian téh nyampak ajén-ajén tina wujud (struktur) jeung perlambang-perlambang (sémiotik).

Dina kajian élmu, widang struktur jeung sémiotik téh teu bisa dipisahkeun, komo dina lingkup budaya lantaran hal éta saluyu jeung pamadegan A. Teeuw (2003:40) nétélakeun, yén widang garapan sémiotik lain ngan semet ngulik élmu jeung sastra wungkul, tapi ogé aspék atawa pamarékan nu tangtu dina élmu seni (éstétika), antropologi budaya, filsafat, jeung nu lianna. Malah Dumazier jeung Ripert (Zoest, 1993:124) matalikeun hubungan budaya jeung sémiotik téh kieu “yén tingkat kabudayaan nyoko dina simbol-simbol aféktif, kognitif, jeung konatif anu ngahubungkeun manusa jeung Gusti, manusa jeung dunya (alam), masarakat, jeung dirina sorangan dina mangsa peradaban nu tangtu”.

Ku kituna, pikeun ngajéntrékeun hal di luhur sarta pikeun ngajawab rasa kapanasaran, ieu panalungtikan ngahaja dilaksanakeun di Kalurahan Ledeng Kacamatan Cidadap Kota Bandung.

Saméméhna ieu loba panalungtikan skripsi di Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah anu eusina ngeunaan budaya saperti ku Eka Purwati anu judulna *Ajén Éstétis Dina Kasenian Sisingaan Di Kabupaten Subang* taun 2011, ku Dede Iskandar anu judulna *Sajarah simbol-simbol Dina Kasenian Singa Dépok Lingkung Seni Jaya Putih I Désa Margasari Kacamatan Dauan Kabupaten Subang* taun 2009, ku Nur Asiah anu judulna *Ajén-inajén Dina Kasenian Burok di Désa Pabedilan Wétan Kecamatan Pabedilan Kabupaten Cirebon Pikeun Bagan Pangajaran Di SMP* taun 2010. Salian ti éta skripsi anu dikaji ku ulikan struktural-sémiotik geus aya nyaéta dilaksanakeun ku Rekha Rosdiana Dewi anu judulna *Ajén Falsafah Kasenian Tarawangsa Désa Rancakalong Kecamatan*

Dwi Komarasari, 2013

Kesenian Bring-Brung Di Kalurahan Ledeng Kacamatan Cidadap Kota Bandung Pikeun Bahan Pangajaran Maca Di SMA
Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

Rancakalong Kabupatén Sumedang (Hiji ulikan structural-sémiotik), skripsi di Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah taun 2012.

Sok sanajan paniténna sarua, tapi objékna mah bédha. Dina ieu panalungtikan, lain nalungtik strukturna wungkul, tapi ogé simbol anu nyangkaruk dina kasenian Bring-brung nu dipatalikeun jeung bahan pangajaran

maca di SMA kelas XII saluyu jeung Standar Kompetensi 12.3. *Mampu membaca untuk memahami dan menanggapi bacaan yang berupa artikel, carita buhun dan bahasan jeung Kompetensi Dasar 12.3.1 Membaca artikel tentang budaya.*

Ku kituna, ieu panalungtikan nu dijudulan *Kesenian Bring-brung di Kalurahan Ledeng Kacamatan Cidadap Kota Bandung pikeun Bahan Pangajaran Maca di SMA (ulikan struktural-sémiotik)* perlu dilaksanakeun.

1.2. Watesan jeung Rumusan Masalah

1.2.1 Watesan Masalah

Dumasar kana kasang tukang masalah, sangkan teu jembar teuing, ieu panalungtikan tèh diwatesanan ku medar Kesenian Bringbrung di Kalurahan Ledeng Kacamatan Cidadap Kota Bandung ngagunakeun kajian struktural-sémiotik pikeun bahan pangajaran maca di SMA.

1.2.2 Rumusan Masalah

Masalah dina panalungtikan ieu dirumuskeun dina patalékan-patalékan di handap.

1. Kumaha kontéks (kasang tukang jeung kamekaran) Kesenian Bringbrung di Kalurahan Ledeng Kacamatan Cidadap Kota Bandung?
2. Kumaha struktural-sémitik (aspék-aspék; pintonan; fungsi; jeung ajén kabudayaan) Kesenian Bringbrung Kalurahan Ledeng Kacamatan Cidadap Kota Bandung?
3. Kumaha ngalarapkeun hasil panalungtikan dina bahan pangajaran maca di SMA?

1.3 Tujuan Panalungtikan

Ieu panalungtikan miboga tujuan umum jeung tujuan husus. Tujuan umum nya èta ngariksa kasenian tradisional nu aya dimasarakan, sedengkeun tujuan husus nya éta:

1. Ngadéskripsikeun kontéks (kasang tukang jeung kamekaran) Kasenian Bringbrung di Kalurahan Ledeng Kacamatan Cidadap Kota Bandung.
2. Ngadéskripsikeun struktural-sémotik (unsur-unsur; pintonan; fungsi; jeung ajén kabudayaan) Kasenian Bringbrung Kalurahan Ledeng Kacamatan Cidadap Kota Bandung.
3. Ngalarapkeun hasil panalungtikan dina bahan pangajaran maca di SMA.

1.4 Mangpaat Panalungtikan

Unggal panalungtikan dina hakèkatna mah ngabogaan tujuan. Ieu panalungtikan tèh miboga mangpaat, anu ngawengku mangpaat tioritis jeung mangpaat praktis.

1.4.1 Mangpaat Tioritis

Mangpaat ieu panalutikan tèh dipiharep bisa ngeuyeuban kazanah budaya Sunda dina widang kasenian, utamana kasenian Bringbrung.

1.4.2 Mangpaat Praktis

Mangpaat ieu panalungtikan pikeun ngaronjatkeun kasadaran masarakat Sunda sangkan terus ngamumulè kasenian anu aya di masarakatna. Upama dipatalikeun jeung widang atikan, hasil tina panalungtikan téh bisa dimangpaatkeun ku guru basa jeung sastra pikeun dijadikeun alternatif dina nangtukeun bahan pangajaran.

1.5 Sistematika Nyusun Skripsi

BAB I ngawengku kasang tukang masalah, idèntifikasi masalah, watesan masalah jeung rumusan masalah, tujuan panalungtikan, jeung sistematika nyusun skripsi.

BAB II ngawengku tiori ngeunaan tiori kasenian, sémiotik jeung bahan pangajaran maca.

BAB III ngawengku téknik panalungtikan, sumber data, lokasi, instrument panalungtikan, teknik ngolah data, jeung wangenan operasional.

BAB IV analisis data.

BAB V kacindekan jeung saran kana panalungtikan anu geus dilaksanakeun.

